

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เบียร์เป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีการบริโภคกันอย่างแพร่หลาย และมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของมนุษยชาติมาตั้งแต่เริ่มยุคประวัติศาสตร์ เช่นกันกับในสังคมไทย การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีรากฐานความเป็นมาที่ยาวนาน พฤติกรรมการดื่มสุรามีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางสังคมมากมาย และมีนัยความหมายที่หลากหลายทั้งในมิติทางประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจการค้า และทางสุขภาพ ซึ่งการบริโภคเบียร์ในประเทศไทยในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2553 มีแนวโน้มการบริโภคที่สูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2546 การบริโภคเบียร์มีอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 25.07 ในปี พ.ศ. 2549 การบริโภคมีอัตราการบริโภคต่ำลงมาก คือ ประมาณร้อยละ 18 ส่วนในปี พ.ศ. 2544-2550 การบริโภคต่ำสุดโดยมีการบริโภคไม่ถึงร้อยละ 6 และอัตราการบริโภคมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2553 โดยอัตราการบริโภคลดลงร้อยละ 3.32, 11.12 และ 2.669 ตามลำดับ (ดูตาราง 1) โดยการแสดงให้เห็นภาพของปริมาณการบริโภคเบียร์ (ดังแสดงในภาพ 1)

พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ มากมายหลายระดับ ในมิติการก่อผลกระทบนั้นพบว่า ทั้งปริมาณการบริโภค และรูปแบบการบริโภค ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในกลไกการก่อปัญหาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ใช่สินค้าธรรมดา มนุษยชาติรู้จักพิษภัยของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาช้านาน การดื่มสุราก่อให้เกิดผลกระทบมากมาย ทั้งในมิติทางสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจ (ทักษพล ธรรมรังสี, 2552)

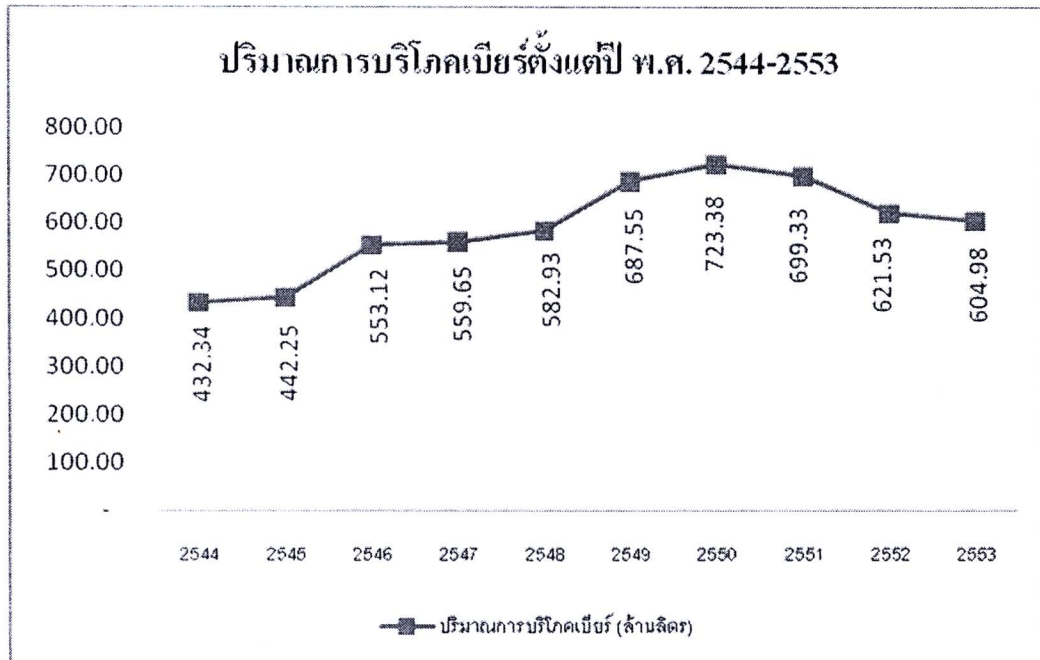
ตาราง 1

ปริมาณการบริโภคเบียร์ที่ผลิตในประเทศ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544-2553 (หน่วย: ล้านลิตร)

ปี พ.ศ.	ปริมาณการบริโภค	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
2544	432.34	-
2545	442.25	2.29
2546	553.12	25.07
2547	559.65	1.18
2548	582.93	4.16
2549	687.55	17.95
2550	723.38	5.21
2551	699.33	-3.32
2552	621.53	-11.12
2553	604.98	-2.66
อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย		3.87

ที่มา. จาก คำนีอุตสาหกรรม, โดย สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2554ก, ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2554, จาก http://www.oie.go.th/industryindex_th.asp

โดยการแสดงให้เห็นภาพของปริมาณการบริโภคเบียร์ ซึ่งแสดงได้โดยภาพ 1
ดังนี้

ภาพ 1 ปริมาณการบริโภคเบียร์ที่ผลิตในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2544-2553

ที่มา. จากการนำตัวเลขของตาราง 1 มา Plot กราฟ

แม้ว่าการดื่มสุราเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล และเป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่การจัดการกับปัญหาจากสุราเป็นเรื่องของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งนี้เพราะตัวผู้ดื่มนั้นแบกรับเพียงส่วนน้อยของผลกระทบจากการบริโภค

ผลกระทบภายนอก (externality) จากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่สำคัญ คือ อุบัติเหตุจราจร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2552 คคืออุบัติเหตุจราจรที่มีสาเหตุมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2544 จนถึงปี พ.ศ. 2547 คือ ร้อยละ 35.14 เป็นร้อยละ 80.24 และในปี พ.ศ. 2548-2551 คคืออุบัติเหตุจราจรที่มีสาเหตุมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอัตราลดลง คือ ร้อยละ 13.12 เป็นร้อยละ 42.18 และในปี พ.ศ. 2552 คคืออุบัติเหตุจราจรที่มีสาเหตุมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอัตราการเพิ่มอีกแต่เป็นอัตราที่น้อยเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา คือ ร้อยละ 6.75 (ดูตาราง 2) โดยการแสดงให้เห็นภาพของจำนวนคคืออุบัติเหตุที่มีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรทางบก (ดังแสดงในภาพ 2)

ตาราง 2

จำนวนคดีอุบัติเหตุที่มีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำนวนผู้เสียชีวิตและ
ผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรทางบก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2552 (หน่วย: ราย)

ปี พ.ศ.	เสียชีวิต	บาดเจ็บ	สาเหตุมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
2544	11,652.00	53,960.00	2,089.00	-
2545	13,116.00	69,313.00	2,823.00	35.14
2546	14,012.00	79,692.00	5,148.00	82.36
2547	13,766.00	94,164.00	9,279.00	80.24
2548	12,858.00	94,364.00	8,062.00	-13.12
2549	12,693.00	83,290.00	8,389.00	4.06
2550	12,898.00	82,669.00	6,588.00	-21.47
2551	11,422.00	72,133.00	3,809.00	-42.18
2552	11,583.00	112,620.00	4,066.00	6.75
อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย				14.64

ที่มา. จาก สถิติจราจรทางบก, โดย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2554, ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2554, จาก http://statistic.police.go.th/traff_main.htm

โดยการแสดงให้เห็นภาพของจำนวนคดีอุบัติเหตุที่มีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่ม-แอลกอฮอล์ จำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรทางบกในภาพ 2 ดังนี้

ภาพ 2 จำนวนคดีอุบัติเหตุที่มีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำนวนผู้เสียชีวิต และผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรทางบก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2552

ที่มา. จากการนำตัวเลขของตาราง 2 มา Plot กราฟ

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องส่วนตัว แต่การจัดการกับปัญหาจากการดื่มเป็นเรื่องของทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักดื่มหรือไม่ ทั้งนี้เพราะปัญหาจากแอลกอฮอล์ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ตัวผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบภายนอก (externality) ไปยังบุคคลรอบข้าง ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และสังคมโดยรวม

เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่า ไม่ว่าจะยินยอมหรือไม่ สังคมต้องรวมแบกรับผลกระทบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเกือบทุกรูปแบบ ทั้งผลกระทบทางตรงที่อาจจะเห็นได้ชัด ตัวอย่างเช่น การที่รัฐต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเกือบทั้งหมดในการดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วยและผู้ได้รับบาดเจ็บจากการดื่มสุราผ่านระบบกลไกาภาษีของประเทศในการสนับสนุนระบบบริการและประกันสุขภาพ และกรณีเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงวัตถุทั้งหลาย ในส่วนผลกระทบทางอ้อมนั้นเป็นความเสียหายของสังคมที่มีความซับซ้อน

มากกว่า อย่างเช่น การสูญเสียผลิตภาพ ค่าจ้าง การสูญเสียผลิตภาพ ค่าจ้าง ค่าตอบแทน
เจ้าหน้าที่ ตำรวจ ต้นทุนต่อสังคมในการผลิตบุคลากรสุขภาพ การตกงาน ความรู้สึก
ไม่ปลอดภัย การถูกรบกวน ผลในการเลี้ยงดูบุตรและคู่สมรส และค่าเสียโอกาสต่าง ๆ
(ทักษพล ธรรมรังสี, 2552)

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและตระหนักถึงสุขภาพของคนในประเทศไทย
ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์อันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้ให้
แก่ประเทศ จึงพยายามหาแนวทางและนโยบายต่าง ๆ ในการที่จะลดปริมาณความต้องการ
การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนในประเทศ โดยการจัดตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุน-
การสร้างเสริมสุขภาพขึ้นในปี พ.ศ. 2544 โดยได้รับเงินในการจัดตั้งจากกรมสรรพสามิต
(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2544) และต่อจากนั้นรัฐบาลยังคง
ให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องโดยการออกเป็นพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่ม-
แอลกอฮอล์ในปี พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551)

ผลกระทบในเรื่องของสุขภาพ และความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อกวนกับ
ความพยายามของรัฐบาลในการรณรงค์เกี่ยวกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อที่จะลด
ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัย
ที่มีผลกระทบต่อการบริโภคเบียร์ในประเทศไทย เพื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลใน
การกำหนดการบริโภคเบียร์ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและหาแนวทางใน
การลดปริมาณความต้องการบริโภคเบียร์ของคนในประเทศลง และเพื่อศึกษานัยสำคัญ
ของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการรณรงค์ของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องเบียร์ที่ผ่านมากับ
ปริมาณความต้องการของเบียร์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริโภคเบียร์ภายในประเทศ

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณการบริโภคเบียร์ภายในประเทศ โดยใช้ข้อมูลประเภทของเบียร์ที่ผลิตในประเทศไทยเท่านั้น ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2553 รวมระยะเวลาที่ทำการศึกษา 10 ปี การใช้ข้อมูลรายไตรมาสเบียร์เฉพาะที่ผลิตในประเทศ เนื่องจากเบียร์ที่นำเข้าจากต่างประเทศมีความหลากหลาย นอกจากนี้ ราคาขายปลีกของเบียร์ที่นำเข้าจากต่างประเทศมีความแตกต่างจากเบียร์ที่ผลิตในประเทศ

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ทุติยภูมิ (secondary data) ประเภทข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) โดยใช้เป็นรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2544 ถึงไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2553 รวมเป็นระยะเวลา 40 ไตรมาส ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับเบียร์ ประกอบไปด้วย ปริมาณการบริโภคจากสำนักเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ราคาขายปลีกของเบียร์ที่ผลิตภายในประเทศ และราคาขายปลีกสุราจากสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า
2. ข้อมูลอื่น ๆ ประกอบไปด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการวิเคราะห์อุตสาหกรรมเบียร์ และความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการบริโภคเบียร์ภายในประเทศกับ

ปัจจัยหรือตัวแปรอิสระที่มีบทบาทในการกำหนดความต้องการนั้น

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่กำหนดการบริโภคเบียร์ภายในประเทศ ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) ที่เก็บในช่วงเวลาระหว่างปีงบประมาณ 2544-2553 มาสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติ โดยใช้สมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression) ประมาณค่าโดยใช้เทคนิค (Ordinary Least Squares--OLS)

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรตาม คือ ปริมาณการบริโภคเบียร์

2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1 ราคาขายปลีกเบียร์ เก็บข้อมูลสถิติจากราคาสินค้า สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

2.2 ราคาขายปลีกสุรา เก็บข้อมูลสถิติจากราคาสินค้า สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

2.3 รายได้ต่อหัว เก็บข้อมูลสถิติจากบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.4 ตัวแปรหุ่น ในการศึกษารั้งนี้จะใช้ตัวแปรหุ่น 2 ตัว คือ

2.4.1 การรณรงค์ของรัฐบาลเรื่อง “เมาไม่ขับ” โดยการสมมติให้ข้อมูลเป็นศูนย์ในกรณีที่ยังไม่มีกรรณรงค์ และให้ข้อมูลเป็นหนึ่งในไตรมาสที่มีการรณรงค์ ซึ่งข้อมูลที่ได้เก็บมาจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

2.4.2 การบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พุทธศักราช 2551 โดยการสมมติให้ข้อมูลเป็นศูนย์ในกรณีที่ยังไม่มีบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ และให้ข้อมูลเป็นหนึ่งในไตรมาสที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในวันที่มีผลบังคับใช้

สามารถนำตัวแปรต่าง ๆ มาเขียนในรูปสมการที่จะนำไปทำการวิเคราะห์ สมการถดถอยเชิงเส้น เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามได้ดังนี้

$$QB = \beta_0 + \beta_1 RB + \beta_2 RL + \beta_3 GDP_{pc} + \beta_4 D_1 + \beta_5 D_2$$

โดยที่

QB คือ ปริมาณการบริโภคเบียร์ (ล้านลิตร)

RB คือ ราคาขายปลีกเบียร์ (บาทต่อลิตร)

RL คือ ราคาขายปลีกสุรา (บาทต่อลิตร)

GDP_{PC} คือ รายได้ต่อหัว (บาทต่อคน)

D_1 คือ 0 ในกรณีที่ไม่มีการรณรงค์เมาไม่ขับ

D_1 คือ 1 ในกรณีที่มีการรณรงค์เมาไม่ขับ

D_2 คือ 0 ในกรณีที่ยังไม่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่ม-

แอลกอฮอล์ พุทธศักราช 2551

D_2 คือ 1 ในกรณีที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พุทธศักราช 2551

สมมติฐานของการศึกษา

1. ปริมาณความต้องการบริโภคเบียร์ภายในประเทศ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับราคาขายปลีกของเบียร์ที่ผลิตภายในประเทศ การรณรงค์การงดการดื่มเครื่องดื่มมีนเมา และการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ

2. ปริมาณความต้องการบริโภคเบียร์ภายในประเทศ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับรายได้ต่อหัว และราคาขายปลีกสุรา

นิยามศัพท์เฉพาะ

สุราแช่ หมายถึง สุราที่ยังไม่ได้กลั่น และให้หมายรวมถึงสุราแช่ที่ได้ผสมกับสุรากลั่นแล้ว แต่ยังมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี

เบียร์ หมายถึง สุราแช่ที่มีแรงแอลกอฮอล์ได้จากกระบวนการใช้ยีสต์หมักเวสต์ และอาจมีการปรุงแต่ง สี กลิ่น รส เพิ่มเติม ด้วยก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2493)

ราคาขายปลีกของเบียร์ที่ผลิตภายในประเทศ หมายถึง ราคาขายปลีก ณ ราคาตลาด ซึ่งเป็นราคาขายปลีกตามราคาประกาศเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักทุกตราที่จำหน่ายได้จริง

ราคาขาย ณ โรงงานสุรา หมายความว่า ราคาที่ขายหรือพึงขายออกจากโรงงานสุราที่แท้จริง ซึ่งเป็นราคาตามปกติในทางธุรกิจ โดยสุจริตและเปิดเผย

ราคา ซี. ไอ. เอฟ. หมายถึง ราคาสุราที่บวกด้วยค่าประกันภัยและค่าขนส่งถึงด่านศุลกากรในราชอาณาจักร ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่ต้องเสียอากรตามราคาเป็นรายเฉลี่ยตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร หรือกรณีเจ้าพนักงานศุลกากรประเมินราคาเพื่อเสียอากรขาเข้าใหม่ ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ให้ถือราคานั้นเป็นราคาสุราในการคำนวณราคา ซี. ไอ. เอฟ. (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2534)

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (per capita income) หรือรายได้ต่อหัว หมายถึง จำนวนรายได้ทั้งหมดของประเทศหรือภูมิภาคเฉลี่ยต่อคนหรือหัวของประชากรในประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ โดยมากมักคิดในช่วงเวลา 1 ปี สามารถคำนวณได้โดยนำเอาจำนวนประชากรในประเทศหรือกลุ่มนั้น ๆ ไปหารจำนวนรายได้ทั้งหมดของประเทศหรือของกลุ่มรายได้ในระดับประเทศที่ใช้เป็นตัวตั้งอาจจะเป็น GDP หรือ NI ก็ได้แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ แต่ปัจจุบันนิยมใช้ GDP มากกว่า GNP หรือ NI (ภราดร ปริดาศักดิ์, 2549, หน้า 314)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคเบียร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหามาตรการและนโยบายที่เหมาะสม เพื่อลดปริมาณการบริโภคเบียร์ของคนในประเทศ อันจะส่งผลให้สุขภาพของคนที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศดีขึ้น